

تحلیلی از وضعیت کمی و کیفی فضای سبز شهری با تأکید بر سنجش رضایتمندی ساکنین شهر نظرآباد

سید علی علوی^۱، علیرضا گروسی^۲، زینب شاه‌رخی فر^۳ و سعید نصیری مجد^۴

تاریخ دریافت: ۹۴/۱۲/۲۸

تاریخ پذیرش: ۹۵/۱۱/۱۹

چکیده: فضای سبز به‌ویژه پارک‌های شهری، به‌عنوان عصر اصلی در اوقات فراغت و آرامش بخشی به شهروندان، حیاتی است. از سوی دیگر، یکی از راه‌های رسیدن به توسعه پایدار و ایجاد سرزندگی، داشتن رفاه و آسایش در زندگی است، که امروزه تلاش همه مسئولین و دست‌اندرکاران جامعه، تأمین رفاه و آسایش مردم است. پارک‌های شهری از اصلی‌ترین بخش‌های کاربری‌های فضای سبز است، که به صورت عمومی و رایگان در دسترس همه شهروندان است و می‌تواند مایه آسایش و آرامش شهروندان قرار گیرد، اما آنچه که مهم است، کیفیت توزیع و پراکنش این پارک‌ها در سطح شهر و همچنین کیفیت این فضاها و تأسیسات و خدمات ارائه شده برای ایجاد رضایت در شهروندان است. شهر نظرآباد با توجه به رشد و گسترش جمعیت و همچنین عرصه کالبدی دارای مسایل مهمی در این بخش است. این پژوهش از نوع توصیفی-تحلیلی و با رویکرد کاربردی بوده است. برای گردآوری اطلاعات از روش‌های اسنادی و همچنین پیمایشی مثل مشاهده مستقیم و پرسش‌نامه استفاده شده است. حجم نمونه پرسش‌نامه با توجه به فرمول کوکران ۳۸۳ تعیین شده است. برای آزمون فرضیات از آزمون T تک‌نمونه‌ای استفاده شده است. در این پژوهش ابتدا یک بررسی کمی از پراکنش پارک‌ها، سرانه‌های موجود، میزان تجهیزات و تأسیسات موجود در پارک‌ها انجام شد. سپس با استفاده از پرسش‌نامه و توزیع و تکمیل آن بین شهروندان، میزان رضایتمندی ساکنان شهر نظرآباد از وضعیت کیفی پارک‌ها و همچنین میزان رضایتمندی آن‌ها از امنیت، تأسیسات و تجهیزات پارک‌های سطح شهر نظرآباد ارزیابی شد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که سرانه و مساحت پارک‌ها و فضاهای سبز شهر نظرآباد در حد مطلوب نمی‌باشد همچنین با توجه به نتایج آزمون T، فرضیه‌های تحقیق مبنی بر عدم رضایتمندی شهروندان از مؤلفه‌های امنیت، تأسیسات و تجهیزات رفاهی در پارک‌ها و فضاهای سبز شهر نظرآباد مورد تایید قرار گرفت و میانگین پاسخ کمتر از حد متوسط است. بدین ترتیب می‌توان نتیجه گرفت که وضعیت کمی و کیفی فضای سبز شهری در نظرآباد مطلوب نیست و شهروندان از این وضعیت ناراضی هستند.

واژگان کلیدی: فضای سبز، پارک‌های شهری، رضایتمندی، توسعه پایدار، نظرآباد.

۱ استادیار، جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه تربیت مدرس تهران، ایران.

۲ دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه تربیت مدرس تهران، ایران. (نویسنده مسئول). پست الکترونیکی: ar.garosi@modares.ac.ir

۳ دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

۴ کارشناس ارشد برنامه‌ریزی شهری و مسئول ناحیه دو شهرداری شهر نظرآباد، (مدرس دانشگاه غیاث‌الدین جمشید کاشانی) ایران.

۱- مقدمه

امروزه با افزایش جمعیت و توسعه و گسترش شهرنشینی، تراکم بیش از حد جمعیت و دخالت در محیط طبیعی و ایجاد محیط‌های انسان‌ساخت، نیازهای زیست‌محیطی، جسمی و روحی انسان را بیشتر بروز داده است. برای رفع این نیازها انسان شهرنشین اقدام به ایجاد باغ‌ها و فضاهای سبز مصنوعی در داخل شهرها کرده است (سعیدنیا، ۱۳۸۳: ۲۶). فضای سبز از دیدگاه شهرسازی در برگیرنده بخشی از سیمای شهر است که از انواع پوشش‌های گیاهی تشکیل شده است و به عنوان یک عامل زنده و حیاتی در کنار کالبد بیجان شهر، تعیین‌کننده ساخت مورفولوژیک شهر است (سعیدنیا، ۱۳۸۳: ۲۱). فضاهای سبز شهری نه تنها به دلیل اهمیت تفریحی‌شان مورد توجه‌اند، بلکه به دلیل نقشی که در حفظ و تعادل محیط زیست شهری و تعدیل هوا و پرورش روحی و جسمی ساکنان شهر ایفا می‌کنند، همچنین باعث کاهش تراکم ساختمانی و پرورش روحی و جسمی شهروندان میشوند، ارزشمند هستند (Dunnet, 2002: 4). مهم‌ترین تأثیر فضای سبز در شهرها تعدیل دما، افزایش رطوبت نسبی، لطافت هوا و جذب گردوغبار است. به‌طورکلی وجود فضاهای سبز و تأثیر آن‌ها در شهرها اجتناب‌ناپذیر است، به‌طوری‌که بدون آن ممکن نیست شهرها پایدار باقی بمانند. از این‌رو فضای سبز باید از نظر کمی و کیفی متناسب با حجم فیزیکی شهر (ساختمانها، کوچه‌ها و خیابانها) و نیازهای جامعه (از لحاظ روانی، گذارن اوقات فراغت و بهداشتی) با توجه به شرایط اکولوژیکی شهر و روند گسترش آتی آن ساخته شود، تا بتواند به‌عنوان فضای سبز فعال، بازدهی زیست‌محیطی و مستمری داشته باشد (پوراحمد و همکاران، ۱۳۸۸: ۳۱). از بین فضاهای سبز شهری، پارکهای شهری در مقیاسهای مختلف و به‌عنوان عناصر حیاتی به‌منظور تأمین امکانات تفریحی، رفاهی و اوقات فراغت شهروندان و نیز تنظیم اکوسیستم شهری از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. از سوی دیگر؛ دارای نقش اجتماعی، اقتصادی و اکولوژیکی است، با مزایایی چون درمان بیماریهای روحی، محیطی مطلوب برای پرورش کودکان، یکپارچگی اجتماعی، حفظ آسایش و نظایر اینها؛ این محیطها در عین حال معیاری برای ارتقای کیفیت فضای زندگی و توسعه جامعه

محسوب میشود (ابراهیمزاده و همکاران، ۵۸، ۱۳۹۳). پارکها و فضای سبز شهری از مهم‌ترین عوامل مؤثر در شکل‌دهی پایداری اجتماعی و کیفیت فضایی شهر به‌حساب می‌آیند که با گسترش و تراکم شدن بیش از پیش شهرها بر اهمیت آن‌ها افزوده می‌شود و هرچه بیشتر باشند بر رضایتمندی شهروندان افزوده می‌شود. در واقع اهمیت فضاهای سبز و پارکهای شهری تا آن حد است که، یکی از شاخص‌های توسعه‌یافتگی جوامع محسوب می‌شود و استقرار پارکهای شهری از یک سو به جهت تأثیر مثبت بر کیفیت زندگی و رضایتمندی ساکنین و نیل به توسعه پایدار و از سوی دیگر به جهت بار مالی بدون بازگشت سرمایه و سود که برای شهرداری بر جای می‌نهد، ارزش بررسی گسترده را دارد (munlun, 2003: 31). در دهه‌های اخیر، در ایران نیز، افزایش سریع جمعیت و به‌ویژه جمعیت شهری یکی از مشکلات اساسی آن بوده است. این افزایش سریع جمعیت که اکثریت ناشی از مهاجرت‌های روستا-شهری بود، باعث تبدیل شهرهای کوچک و روستاها به شهرهای بزرگ و میانی شده است. لذا این مسأله به افزایش مشکلات و پیچیدگیها در شهرها دامن زده است. از سوی دیگر روند توسعه شهری در دهه‌های اخیر نیز چنان بوده است که منجر به ایجاد ناهماهنگی در چگونگی استفاده از زمین‌های شهری و به قولی عدم تعادل در پراکندگی تسهیلات و خدمات عمومی در سطح شهرها به خصوص در زمینه پارکهای شهری شده است. بنابراین؛ برنامه‌ریزی این‌گونه فضاهای شهری به‌منظور بهبود شرایط محیطی و پالایش هوا و همچنین برنامه‌ریزی فعالیتهای مکمل، بایستی در مقیاس کلان مورد توجه قرار گیرد. شناخت دقیق عملکرد فضاهای سبز به شهرساز امکان میدهد تا برنامه‌ریزی و طراحی آن را متناسب با نیازهای جامعه و همچنین استانداردها و معیارهای به‌دست‌آمده به انجام رساند (لقایی، ۲، بی‌تا). از این‌رو امروزه بر نقش حساس و تعیین‌کننده طراحی و برنامه‌ریزی شهری در جهت حفظ ارتباط و محیط‌های شهری با فضای سبز و طبیعت تأکید میشود. حال نگاهی به شهر نظرآباد میشود که به‌عنوان یکی از شهرهای مهاجرپذیر در سال‌های گذشته مطرح شده است. این مهاجرپذیری به علت هم‌جواری با شهرهای کرج و تهران بود، که به رشد سریع شهرنشینی و گسترش کالبدی شهری منجر شد. این سرعت گسترش

پنجگانه‌ی کیفیت خدمات در پارک‌های مورد مطالعه وجود دارد که ناشی از متفاوت بودن نوع خدمات ارائه شده و انتظارات مراجعه‌کنندگان است. نیز از لحاظ میانگین رضایتمندی افراد، پارک‌های بانوان، شمس، ائل گلی مشروطه و منظریه به ترتیب در اولویت قرار داشت. همچنین نتایج برآورد مدل رگرسیون لگاریتمی نشان داد که، تعداد دفعات مراجعه به پارک در طول سال، سابقه‌ی استفاده از پارک، مسافت به خارج از کشور، استفاده از پارک‌های شهرهای دیگر، سطح تحصیلات و درآمد خانوادها تأثیر منفی بر میزان رضایت از زندگی و تأثیر مثبت معنیدار روی میانگین رضایت افراد از کیفیت خدمات ارائه شده دارد (محمدی، ۱۳۹۳). محمدی در تحقیقاتش، به این نتیجه دست یافت که: فضای سبز شهر قزوین با معضلاتی همچون استفاده از فضاهای نامناسب، عدم رعایت هم‌جواری‌ها، عدم توجه به سرانه‌ها، استانداردها و... روبرو گردیده است. نتایج نشان می‌دهد که در هر دو پارک (الغدیر و دهخدا)، مبلمان و امکانات ایمنی پارک در هیچ اجزایی از عناصر مورد مطالعه این پارک‌ها در شرایط مطلوب نبوده است در پایان جهت استفاده هر چه بیشتر شهروندان از این پارک‌ها قابلیت‌هایی برای بهینه‌سازی استفاده از عناصر و اجزا مورد مطالعه به همراه دیگر کاستی‌ها و پتانسیل‌های توسعه پارک ارائه شده است. چیسورا (۲۰۰۴) در پژوهش خود تحت عنوان نقش پارک‌های شهری در شهر پایدار ضمن اشاره به اهمیت فضای سبز درون‌شهری و کمبود مطالعات بین‌المللی در این زمینه، تلاش کرده تا اهمیت رفاه شهر را برای شهروندان و پایداری شهری نشان دهد. نتایج مطالعات او نشان می‌دهد که، محیط طبیعی شهری و به‌ویژه فضای سبز، منشأ احساسات مثبت و خدمات مفید است که، نیازهای روحی و مادی را می‌تواند برآورده سازد.

۱-۲- مبانی نظری

۱-۲-۱- فضای سبز و توسعه پایدار شهر

توسعه پایدار، توسعه‌ای است که نیازهای نسل فعلی را بدون ایجاد اشکال در توانایی نسل آینده در برآوردن احتیاجات خود تأمین کند (Singh and Murty, 2009: 190). بحث پایداری و توسعه پایدار، بدون توجه به شهر و شهرنشینی بی‌معنی خواهد بود. زیرا شهرها به‌عنوان عامل اصلی ایجاد کننده ناپایداری در

اهمیت فضای سبز و پارک‌های شهری را در شهر بیش از پیش نمایان می‌کند؛ زیرا با توجه به این مطلب که وضع موجود فضای سبز شهر نظرآباد از لحاظ کمی و کیفی متناسب با جایگاه این شهر نیست، موضوعی پذیرفته است. از آنجا که هدف اصلی برنامه‌ریزی شهری و توسعه پایدار تأمین رفاه و آسایش مردم، به‌ویژه آسایش روحی و معنوی است، توجه به فضای سبز شهری به‌عنوان یکی از عوامل آسایش و رفاه، سهم زیادی در مطلوبیت و مطبوعیت فضا از نظر شهروندان دارد، بنابراین هدف نهایی از این پژوهش به‌قرار زیر است:

فرضیه اول: میزان رضایتمندی شهروندان از امنیت پارک‌های شهری در نظرآباد با توجه به وضعیت خدمات ایمنی در پارک‌ها نامناسب و کم است.
فرضیه دوم: به نظر میرسد تأسیسات پارک‌های نظرآباد نتوانسته است رضایتمندی شهروندان را جلب کند.
فرضیه سوم: به نظر میرسد وضعیت خدمات رفاهی (تجهیزات) در پارک‌های شهری نظرآباد از نظر شهروندان مناسب است.

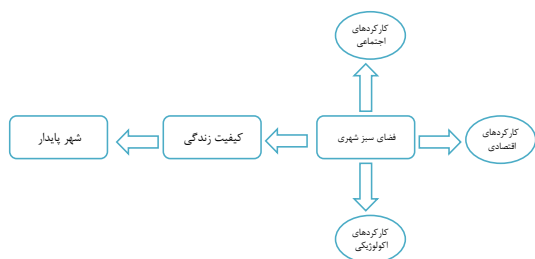
۱-۱- پیشینه تحقیق

(گروسی و همکاران ۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان تحلیل فضایی توزیع و پراکنش پارک‌های شهری کرج به بررسی وضعیت فضای سبز و پارک‌های شهری در مناطق ۱۲ گانه کرج پرداخته‌اند. نتایج پژوهش فوق نشان می‌دهد که مناطق ۱۲ گانه شهر کرج از عدم تعادل در توزیع و پراکنش پارک‌ها برخوردار است و سرانه و مساحت پارک‌ها مطلوب نیست. در تحقیق دیگری (خاکپور و همکاران، ۱۳۸۹)، در پژوهش خود به بررسی عملکرد مدیریت شهری در گسترش فضاهای سبز عمومی (پارک‌ها)، با استفاده از روش تاپسیس پرداخته‌اند و به این نتیجه رسیده‌اند که ارتباط منطقی بین وسعت فضاهای سبز عمومی (پارک‌ها) و عملکرد مدیریت شهری وجود ندارد و مدیریت شهری در شاخصهای مورد بررسی در پارک‌های محلی شرایط مطلوبتری را نسبت به پارک‌های ناحیه‌ای و همسایه‌ای داشته است. همچنین (سرباز و همکاران ۱۳۹۲)، در پژوهش خود به بررسی عوامل مؤثر بر رضایتمندی مراجعه‌کنندگان از کیفیت خدمات ارائه‌شده در پارک‌های شهر تبریز، به این نتیجه دست یافتند که، اختلاف معنی‌داری در میزان میانگین رضایتمندی افراد از ابعاد

جهان به شمار می‌روند (قرخلو حسینی، ۱۳۸۵: ۱۵۸). نظریه توسعه پایدار شهری، حاصل بحث‌های هواداران محیط زیست، درباره مسائل زیست‌محیطی به خصوص محیط زیست شهری است (Baker, 2006:6). توسعه پایدار شهری بر راههای توسعه و مدیریت به شیوه‌های پایدار تمرکز و تأکید دارد که در آن، به تقویت و ارتقای برخی از جنبه‌های توسعه پایدار از جمله عملکرد انرژی و فضای سبز واحدهای همسایگی اشاره شده است (بهمنیور و محمدنژاد، ۱۳۸۵: ۴). توجه به مقوله فضای سبز شهری، زمانی مهمتر جلوه میکند، که بدانیم این کاربری شهری به‌طور مستقیم با پایداری شهری مرتبط است. بی‌تردید فضای سبز و پارک‌های شهری را باید در زمره اساسی‌ترین عوامل پایداری حیات طبیعی و انسانی در شهرنشینی، امروز به شمار آورد (اسمعیلی، ۱۳۸۱: ۱۱)، که اگر به‌صورت صحیحی برنامه‌ریزی شوند، در سالم سازی جسم و روح تأثیرات مطلوبی خواهند داشت. در واقع فضاهای سبز شهری، موتور اصلی محرکه دیدگاه و الگوی توسعه پایدار شهری هستند (خاکپور و همکاران، ۱۳۸۹: ۲). از سوی دیگر بعد نوین پایداری شهری در شهرهای ناهمگن و ناپایدار امروزی؛ پایداری اجتماعی است که با نقش پارک، در بالا بردن ضریب مشارکت‌پذیری شهروندان ارتباط متقابل دارد (محمدی و همکاران، ۱۳۸۶: ۹۷).

پارک‌های شهری به‌عنوان یکی از مهمترین فضاهای عمومی - خدماتی شهر، نقش زیادی در ارتقای شرایط اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و زیست‌محیطی نواحی شهری دارند. این فضاها به موازات رشد و متراکم شدن نواحی شهری در جوامع مختلف مورد توجه قرار گرفته‌اند و راهبردهای گوناگونی برای مکان‌یابی و توزیع مناسب آن‌ها در محیط‌های شهری ابداع و به کار گرفته شده است (قربانی و تیموری، ۱۳۸۸: ۵۰). دانشمندان پی برده‌اند که فضای سبز میتواند به آرامش، جوان‌سازی و کاهش خشونت مردم کمک کند و مردم شهرها را از یاس و ناامیدی برهاند (Wright, 2000: 34). گذشته از مزایای اجتماعی و فیزیولوژیکی، طبیعت و فضای سبز شهری میتواند مزایای اقتصادی را نیز، چه برای مدیران شهری و چه برای شهروندان فراهم سازد. به‌عنوان مثال، پالایش هوا که درختان انجام می‌دهند، می‌تواند منجر به کم شدن هزینه‌های کاهش آلودگی و میزان آن گردد. به‌علاوه،

ارزش‌های زیبایی‌شناختی، تاریخی و تفریحی پارک‌های شهری باعث افزایش جذابیت شهر، ارزش گردشگری و در نتیجه درآمد میشود (Cheisura, 2004: 129). در واقع ایجاد فضای سبز مطلوب راه حلی برای بسیاری از مسایل حاد شهری است که علاوه بر ارتقای کیفیت منظر شهر در مقولات زیبایی‌شناسی و ادراک هویت مؤثر است که، می‌تواند از تخریب اقتصادی و فیزیکی افت کیفیت زندگی، آلودگی، تراکم و کوچ طبقه متوسط از مرکز شهر پیشگیری کند و سرزندگی را به مناطق مرکزی شهر و پیرامون آن آورد و مردم را تشویق به حضور داوطلبانه نماید (آجیلیان ممتاز و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۱). انسان در هر شرایطی، روزانه به چند ساعت سکوت و آرامش نیاز دارد. این نیاز با فشردگی جمعیت در محل مسکونی و زندگی آپارتمان‌نشینی بیشتر احساس می‌شود (قربانی و تیموری، همان منبع) و اینجاست که مفهوم سرزندگی در فضاهای سبز شهری نمود می‌یابد؛ زیرا فضاهای سرزنده سبب میشود در دامنه وسیعی از روز، افراد مختلف، به اختیار خود و نه از روی اجبار به آنجا آمده و لحظاتی را در این فضاها سپری نمایند (بازوندی و شهبازی، ۱۳۹۳: ۵). بدین ترتیب از این دیدگاه نیز، فضاهای سبز شهری که انسان در آن‌ها بتواند دست‌کم روزانه ساعتی را در آرامش و دور از هیاهو بگذراند، به‌صورت ضرورت واقعی در زندگی شهرنشینان خودنمایی میکند (محمدی و همکاران، ۱۳۹۱: ۴۶).

شکل ۱- ارتباط مفهومی بین فضای سبز شهری، کیفیت زندگی و شهر پایدار

(منبع: زبیری و همکاران، ۱۳۸۸: ۲۹۵)

۲-۲-۱- رضایت‌مندی

رضایت‌مندی از محل سکونت، به عوامل متعددی بستگی دارد اعم از خدمات تفریحی و رفاهی، امنیت، فضای تعاملات اجتماعی و... (رفعیان و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۳۵). یکی از موضوعات مهم در بررسی فضای سبز شهری، سنجش میزان رضایت‌مندی شهروندان از وضعیت فضای

اجتماعی، بر اهدافی نظیر هویت فرهنگی، همبستگی اجتماعی، توسعه تشکیلاتی، مشارکت شهروندان، توانمندسازی انسان‌ها و امکان جابه‌جایی اجتماعی تأکید میشود. پس به‌طور کلی می‌توان گفت که هدف توسعه پایدار دستیابی به جامعه‌ای پویا و ماندگار است که این امر جز با حفظ محیط زیست ممکن نخواهد شد.

پایداری زیست‌محیطی: پایداری زیست‌محیطی بر کاهش استفاده از منابع طبیعی و انرژی‌های تجدیدناپذیر، جلوگیری از اتلاف منابع انرژی، کاهش تولید پسماندها و تأکید بر استفاده مجدد و بازیافت پسماندها، استفاده از مواد قابل بازگشت به طبیعت و کاهش تولید آلودگیها در صنایع و کشاورزی تأکید می‌کند. در راستای تحقق اهداف توسعه پایدار ((پایداری محیطی)) در ارتباط با معماری اهمیت زیادی دارد و مسائل زیست‌محیطی که آینده بشر را به خطر انداخته، معماران را به چاره‌اندیشی واداشته است. توجه به استفاده از منابع تجدیدپذیر، مثل انرژی خورشید و باد، استفاده کمتر از انرژی‌های تجدیدناپذیر و آلاینده مثل سوخت‌های فسیلی، توجه به نسل‌های آینده، توجه به محیط زیست و کاهش آلودگی با توجه به این اصول، معماران و شهرسازان در صدد تعریف معماری و شهرسازی پایدار شده‌اند که در این راستا، تعاریف زیادی از معماری و شهرسازی پایدار به‌عمل آمده که در اکثر آن‌ها، توجه به محیط زیست شهری، ایجاد شهرهای سالم و اکولوژیک و آلودگی کمتر شهرها، اهمیت ویژه‌ای داشته است. شهری سالم خواهد بود که، فضاهای قابل توجهی از آن به پارک‌ها و فضاهای سبز، اختصاص داده شود و در آن به محیط زیست، پاکیزگی هوا، اکوسیستم‌ها و چرخه‌های زیستی موجودات دیگر اهمیت داده شده باشد. ایجاد پارک‌ها و فضاهای سبز وسیع در شهرها، علاوه بر حفظ پاکیزگی، بر زیبایی و طراوت آن‌ها نیز افزوده و زمینه زندگی انواع جانداران زیست‌محیطی را نیز در شهر فراهم می‌آورد (آجیلیان ممتاز و همکاران، ۱۳۹۲، ۹).

۲- روش تحقیق

این تحقیق با توجه به هدف آن از نوع تحقیقات کاربردی- توسعه‌ای بوده و با توجه به روش انجام کار، از ماهیتی توصیفی تحلیلی برخوردار است. گردآوری اطلاعات از طریق مطالعات اسنادی- کتابخانه‌ای، مقالات موجود و سالنامه‌های آماری شهرستان و اطلاعات مستخرج از

سبز و پارک‌های شهری است؛ زیرا یکی از جنبه‌های مهم سنجش رضایت مردم از محیط زندگی‌شان تعامل انسان و محیط است. احساس رضایت شهروندان از محیط شهر و خدمات شهری که توسط شهرداری ارائه می‌شود، عمل مهمی در جهت ایجاد انگیزه در مردم برای مشارکت در توسعه شهری و بهبود کیفیت محل سکونت خویش است (رخشانی نسب و قاسمی، ۱۳۹۴: ۴۴). یکی از این خدمات مهم شهری، دسترسی به فضای مطلوب شهری است. چگونگی روابط انسان‌ها با محیط، نحوه برقراری ارتباط و تأثیر پذیری خصوصیات اکوسیستم‌ها، در کیفیت احساسی و روانی انسان‌ها و رضایتمندی آن‌ها تأثیر مهم و غیر قابل انکاری دارد. نزدیکی به فضای سبز یک عامل مهم در ترویج فعالیت‌های اجتماعی برای جامعه شهری است و سبب ایجاد روابط اجتماعی قوی در دوران جامعه شهری می‌شود و احساس ناامیدی و افسردگی را از شهروندان دور می‌کند (Abeda et al, 2007: 2005)؛ بنابراین ساکنان نواحی شهری، گرایش دارند تا محل سکونت خود را با مناطق شهری که فضاهای سبز عمومی و پارک‌های شهری در داخل و اطراف آن‌ها وجود دارد، تطبیق دهند (Bell et al, 2008: 104)؛ بنابراین فضاهای سبز شهری می‌توانند با برنامه‌ریزی و مدیریت صحیح، سبب بروز و نمود فضایل انسانی و به تبع آن رضایتمندی شهروندان گردند و از سوی دیگر رهاشدگی و برنامه‌ریزی نادرست آن می‌تواند، سبب بروز انواع جرائم شهری و آثار زیان‌بار اجتماعی، فرهنگی و روانی و در نتیجه نارضایتی شهروندان شود (صالحی فرد و علی زاده، ۱۳۸۷: ۲۰).

۳-۲-۱ ارتباط ارکان توسعه پایدار و فضاهای سبز شهری

توسعه پایدار دارای سه اصل پایداری محیط زیست، پایداری اقتصادی و پایداری اجتماعی است.

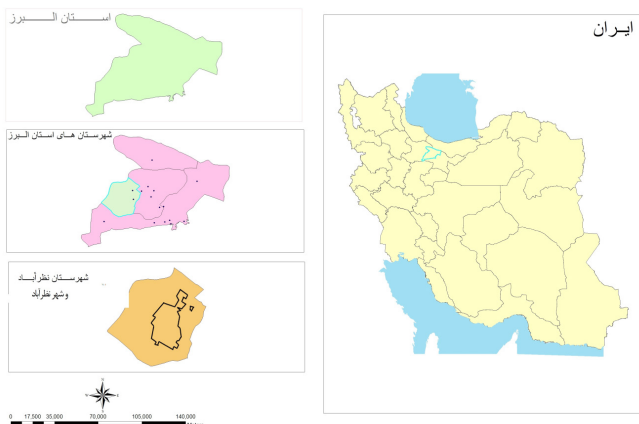
پایداری اقتصادی: پایداری اقتصادی به معنای حفظ و ارتقای وضعیت فعلی اقتصادی است، بدون آن‌که منابع طبیعی دچار تخریب شود که در این راستا فعالیت‌های اقتصادی باید موجب رشد جامعه شده و با عدالت و کارایی همراه باشند.

پایداری اجتماعی: انسان و جوامع انسانی محور اصلی توسعه پایدار هستند. همان‌گونه که گفته شد، هدف توسعه پایدار، توسعه همه جانبه است؛ و توسعه همه جانبه بدون توسعه اجتماعی ممکن نخواهد بود. در توسعه

طرح‌های شهری نظرآباد - همچنین مطالعات میدانی و مراجعه به شهرداری و سازمان فضای سبز شهر نظرآباد صورت گرفته است. جامعه آماری پژوهش شهر نظرآباد است. به منظور ارزیابی میزان رضایت شهروندان از امکانات خدماتی و تسهیلاتی و امنیت پارک‌های شهری نظرآباد، از روش پرسش‌نامه استفاده شد. تعیین حجم نمونه با روش نمونه‌گیری تصادفی و با استفاده از مدل کوکران مشخص شد که ۳۸۳ نفر از شهروندان مورد پرسش قرار گرفتند. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، از آزمون همبستگی پیرسون و آزمون T در (نرم‌افزار SPSS) برای بررسی رابطه بین میزان رضایتمندی شهروندان و کمیت و کیفیت خدمات پارک‌های شهری استفاده شده است. باید خاطر نشان کرد که سؤالات مطرح شده در پرسش‌نامه بر اساس مواردی است که وجود آن‌ها در پایداری فضای سبز و رضایت شهروندان از عملکرد فضای سبز و پارک‌های شهری است.

۲-۱- محدوده مورد مطالعه

شهر نظرآباد در استان البرز واقع شده است. این شهر پرجمعیت‌ترین و بزرگترین شهر در حوزه شهری هشتگرد - نظرآباد است و در سلسله‌مراتب شهری کشوری، شهر میانی محسوب می‌گردد. قرارگیری این شهر در میان دو قطب جمعیتی کرج و قزوین و در نزدیکی تهران، آن را از یک موقعیت ارتباطی غنی برخوردار می‌سازد که، علاوه بر آزادراه، از جاده قدیم و اصلی کرج - قزوین و راه‌آهن نیز بهره می‌گیرد. این امر شهر نظرآباد را بیش از امکانات و استعداد آن پرجمعیت و پرتردد کرده و موجب رونق و گسترش کانون جمعیتی در این شهر شده است به طوری که جمعیت این شهر از سال ۱۳۴۵ که به صورت روستا و از توابع شهر کرج بود، تا سال ۱۳۹۰ از ۲۸۰۰ نفر به ۱۱۲۴۸۰ نفر رسیده است (طرح راهبردی - ساختاری شهر نظرآباد، ۱۳۹۱: ۳-۹). این رشد چشمگیر جمعیت موجب شده است که شهر نظرآباد شاهد گسترش فیزیکی و کالبدی سریعی باشد. لذا با توجه به اهمیت فضای سبز و پارک‌های شهری در زندگی انسان، ضروری است که ویژگی‌های پارک‌های شهرهایی مثل نظرآباد که دارای رشد سریع بوده‌اند مطالعه گردد، تا با شناخت نقاط قوت و ضعف آن، برنامه‌ریزی بهینه برای آن انجام شود.

شکل ۲- موقعیت جغرافیایی شهر نظرآباد

۳- یافته‌های پژوهش

۳-۱- ارزیابی کمی پارک‌ها در سطح شهر نظرآباد

در جدول ۱ مقایسه تطبیقی بین استانداردهای جهانی و کشوری و شهر نظرآباد و شهرهای مختلف انجام گردیده است. با توجه به ویژگی‌های اقلیمی و شرایط جغرافیایی، سعی شده است که، کمینه و بیشینه فضای سبز مورد نیاز آورده شود.

طبق جدول ۱ مشاهده می‌شود که سرانه موجود در شهر نظرآباد در بخش فضای سبز، کمتر از سرانه پیشنهادی و استاندارد وزارت مسکن و شهرسازی و همچنین بسیار پایینتر از شهرهای کشورهای خارجی است. تنها شهری که سرانه موجود فضای سبز در آن از شهر نظرآباد کمتر است، شهر تهران است؛ بنابراین با توجه به حجم جمعیتی شهر نظرآباد که تا سال ۱۳۹۰ (۱۱۲۴۸۰ نفر)،

جدول ۱- تطبیق فضای سبز نظرآباد با استانداردها و سرانه‌های جهانی

(منبع: زبیری و همکاران، ۱۳۸۸: ۳۰۲ و محمدی و همکاران، ۱۳۹۱: ۲۶۵)

شهر	سرانه به مترمربع	استاندارد به مترمربع	شهر	سرانه به مترمربع	استاندارد به مترمربع
بوستون	۱۱۷	۵۰	تهران	۱،۴	۱۲-۷
استکهلم	۷۵	۵۰-۶۰	مشهد	۹،۲	۱۲-۷
لوس‌آنجلس	۵۰	۵۰	اصفهان	۲۳	۱۲-۷
سانفرانسیکو	۴۷	۵۰	تبریز	۱۰،۱۱	۱۲-۷
برلین	۴۰	۳۰-۶۰	کرج	۸،۲	۱۲-۷
شیکاگو	۲۰	۵۰	قم	۱۱،۲	۱۲-۷
کلن	۲۰	۳۰-۶۰	اهواز	۱۳،۵	۱۲-۷
بغداد	۱۴	۱۶	نظرآباد	۴،۷۵	۱۲-۷

جدول ۲- وضعیت توزیع پارک‌ها و سرانه‌های پارک‌های شهری در نواحی شش‌گانه شهر نظرآباد

ناحیه	جمعیت ناحیه	مساحت ناحیه (متر مربع)	نام پارک‌های موجود	مساحت کل پارک‌ها (متر مربع)	سهم پارک‌ها از مساحت ناحیه (درصد)	سرانه پارک‌ها (متر مربع)
۱	۳۵۶۰۵	۴۹۵۵۰۰۰	هویزه- کوثر	۴۲۹۰۰	۰/۸۶	۱/۲۰
۲	۲۰۳۴۹	۳۲۴۶۰۰۰	شقایق- پارک شهر	۴۲۵۰۰	۱/۳	۲/۰۸
۳	۱۸۷۱۰	۳۶۷۳۰۰۰	ملت- فرهنگ- مهستان- یادگار امام	۵۶۳۶۱	۱/۵۳	۳/۰۱
۴	۳۲۵۶۲	۴۷۰۳۰۰۰	پارک امام- نگارستان ۳۰- بصیرت- کارگر	۲۶۳۳۸	۰/۵۶	۰/۸۰
۵	۳۱۳۴	۴۲۱۹۰۰۰	فرهنگین- آزادگان- فضای سبز اتوبان	۱۰۵۹۱۸	۲/۵۱	۳۳/۷۹
۶	۲۲۲۰	۲۳۹۵۰۰۰	-	-	-	-
کل	۱۱۲۴۸۰	۲۳۱۹۳۰۰۰	-	۲۷۲۴۶۹	۱/۱۷	۲/۴۲

در ادامه ارزیابی کیفی به میزان رضایتمندی شهروندان از پارک‌های شهری در شهر نظرآباد، پرداخته شده است. ابتدا ۳۸۳ پرسش‌نامه در بین شهروندان شهر توزیع شده و سپس با استفاده از نرم‌افزار SPSS، داده‌ها وارد این برنامه شده و سپس روی این داده‌ها پردازش‌های موردنظر انجام گرفت. در تحلیل نتایج حاصل از پرسش‌نامه‌ها و نظرات شهروندان، امنیت پارک‌ها، میزان رضایت از تأسیسات و تجهیزات پارک‌ها و همچنین خدمات رفاهی پارک‌ها مورد آزمون قرار گرفته است که این موارد می‌تواند تأثیر زیادی بر پایداری در شهرها و ایجاد سرزندگی در مردم داشته باشد. نتایج به‌صورت زیر است:

فرضیه اول: میزان رضایتمندی شهروندان از امنیت پارک‌های شهری در نظرآباد با توجه به وضعیت خدمات ایمنی در پارک‌ها نامناسب و کم است.

باید خاطرنشان کرد که مؤلفه‌های مربوط به امنیت در پرسش‌نامه عبارت‌اند از: (میزان جرم‌وجنایت، روشنایی در شب، حصار و دیوارهای پارک، نگهبانی، ارادل و اوباش، مواد مخدر، سرقت وسیله، خدمات اضطراری یا آمبولانس و همچنین خدمات نیروی انتظامی) که میزان رضایت شهروندان به ترتیب از (خیلی‌کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی‌زیاد) در پرسش‌نامه رتبه‌بندی شده بود. طبق جدول ۵ ملاحظه می‌شود که مقدار آماره t برابر است با $۶۵/۳۵۷$ - و درجه آزادی نیز، برابر است با $۳۸۲/۰$ با توجه به مقدار سطح معناداری که کمتر از $۰/۰۵$ است، فرضیه اول تحقیق مورد تأیید قرار می‌گیرد. بدین ترتیب میزان رضایتمندی شهروندان از خدمات مربوط به امنیت در پارک‌های شهر نظرآباد کم و نامناسب است.

فرضیه دوم: به نظر می‌رسد تأسیسات پارک‌های نظرآباد نتوانسته است رضایتمندی شهروندان را جلب کند.

بوده است، لزوم توجه به سرانه فضای سبز و گسترش و توسعه آن با توجه به ضوابط و استانداردهای موجود، ضرورت دارد. ضمن اینکه سرانه پیشنهادی برای فضای سبز شهری، در طرح مصوب جامع شهری نظرآباد که در سال ۱۳۹۱ به اتمام رسیده است، ۱۰ متر مربع به ازای هر نفر است که با توجه به سرانه موجود، باید این سرانه به دو برابر افزایش یابد که نیازمند توجه جدی مسئولین مرتبط است.

طبق جدول ۲، علاوه بر کمبود زیاد در بخش مربوط به سرانه‌های پارک‌های شهری در شهر نظرآباد، توزیع نامتوازن این پارک‌ها در سطح شهر به چشم می‌خورد که با عدالت اجتماعی که شعار و هدف توسعه پایدار نیز است، تعارض دارد. لذا باید علاوه بر افزایش سرانه‌ها و مساحت انواع پارک‌ها در سطح شهر، به چگونگی توزیع و پراکنش آن‌ها نیز توجه شود تا با تعادل بیشتری به پراکنندگی پارک‌ها در سطح شهر اقدام صورت گیرد. طبق جدول فوق، ناحیه ۵ شهر نظرآباد با جمعیت کم، دارای حجم وسیعی از مساحت پارک‌های شهری و نواحی ۱، ۶ و ۴ نیز دارای کمترین سرانه در بخش پارک‌های شهری است. در کل با ارزیابی وضعیت کمی فضای سبز و پارک‌های شهری در نظرآباد باید گفت که وضعیت نامطلوب است و باید سرانه فضاهای سبز و پارک‌های شهری تقویت گردد.

۲-۳- ارزیابی کیفی و رضایت شهروندان از پارک‌های شهر نظرآباد

در ارزیابی کیفی پارک‌های شهری در نظرآباد، ابتدا با توجه به برداشت‌های میدانی که در جدول (۳) آمده است، تجهیزات و امکانات و البته معایب هر یک از پارک‌های شهر نظرآباد ذکر گردیده است. این معایب یا مزایا می‌تواند شمای کلی از وضعیت فضای سبز و پارک‌های شهری را نمایش دهد.

جدول ۳- تجهیزات و امکانات پارک‌های شهر نظرآباد

اسامی پارک‌ها	مساحت (مترمربع)	تجهیزات و امکانات
۱ پارک شهر	۳۹۵۵۰	لوازم ورزشی، نیمکت، سطل زباله، چراغ روشنایی، وسایل بازی کودکان، کتابخانه، آبخوری و دستشویی، بوفه، دفتر نگهداری دائم، شهرسازی، وسایل برقی بازی، چمن کاری و درختان سایه‌دار، آب سردکن، تندیس و آب‌نما معایب: فاقد حصار و دیوار، فاقد پارکینگ، قرارگیری در کنار بولوار اصلی، قرارگیری ادارات اصلی شهر در کنار پارک (ترافیک و شلوغی در کنار پارک)
۲ پارک یادگار امام	۱۷۷۰۰	لوازم ورزشی، سردر، حوضچه آب، آب‌نما، چراغ روشنایی، آلاچیق، بوفه و ساندویچی، دیوار و حصار، زمین بازی کودکان، دفتر نگهداری دائم، دستشویی و آبخوری معیوب، استخر و کتابخانه، چمن کاری مناسب، درختان سایه‌دار، سطل زباله و نیمکت، آب سردکن، وسایل بازی کودکان معایب: پارکینگ ندارد، قرارگیری در کنار جاده اصلی و فاصله کم با جاده در حدود ۵ متر، جعبه‌های تقسیم برق،
۳ پارک کارگر	۶۶۰۰	لوازم ورزشی، سطل زباله، نیمکت، چراغ روشنایی، چمن کاری و کف‌سازی مناسب، بوفه تغذیه، نگهداری دائم، آبخوری و دستشویی، حصار و حفظ، درختان سایه‌دار معایب: فاقد پارکینگ، چهار طرف خیابان، کاربری تعمیرگاهی در اطراف پارک، فاقد سر در
۴ پارک کوثر	۳۷۰۰۰	چراغ روشنایی مخصوص، زمین اسکیت، محل دوچرخه‌سواری، وسایل ورزشی، وسایل برقی شهرسازی معیوب، سطل زباله، آلاچیق، کباب‌پز، دستشویی، شیر آبخوری، حوضچه معیوب، دارای پارکینگ، چمن کاری مناسب، دارای حصار گیاهی، محل بازی کودکان، سردر پارک، نگهداری مداوم، آبیاری با آب شرب، درختان سایه‌دار، چمن کاری مناسب
۵ پارک هویزه	۵۹۰۰	چراغ روشنایی مخصوص، دستشویی معیوب، سطل زباله، نیمکت، نگهداری دائمی، لوازم ورزشی، محل بازی کودکان، آبخوری معیوب، آبیاری با آب شرب، کف‌سازی با سنگ‌فرش، درختکاری مناسب، دسترسی مناسب، نگهداری، وسایل بازی کودکان معایب: مکان‌یابی کنار گورستان، نبود دیوار و حصار، نبود بوفه، نبود پارکینگ، نبود تندیس، آب‌نما، آلاچیق، کباب‌پز و پاتوق اراذل و اوباش و...
۶ پارک شقایق	۲۵۰۰	چراغ روشنایی، زمین بازی کودکان، سطل زباله، آب‌نما، نگهداری
۷ پارک آزادگان	۲۵۰۰۰	لوازم ورزشی، سطل زباله، چراغ روشنایی، نگهداری، آب‌نما، تندیس، محل اسکیت، کباب‌پز، دستشویی، پارکینگ، حصار و دیوار، بوفه معایب: دکل‌های ۴۰ متری انتقال برق در کنار پارک
۸ پارک فرهنگیان	۳۸۹۱۸	لوازم ورزشی، نیمکت، سطل زباله، چراغ روشنایی مخصوص، آلاچیق، آب‌نما، نمازخانه، دستشویی و آبخوری، بوفه، محل بازی کودکان، پارکینگ، چمن کاری مناسب، بوفه و نگهداری معایب: فاقد حصار، مکان‌یابی در کنار جاده بین‌شهری (خطر تصادف)،
۹ فضای سبز اتوبان	۴۲۰۰۰	مسجد و نمازخانه، دستشویی، سطل زباله، چراغ روشنایی، آلاچیق، چمن کاری و درختان سایه‌دار معایب: مجاورت با بزرگراه‌ها و خیابان‌های اصلی، نبود حصار و دیوار،
۱۰ پارک نگارستان ۳۰	۲۰۴۰	نیمکت معایب: فاقد سطل زباله، فاقد روشنایی، فاقد حصار و ...
۱۱ پارک بصیرت	۶۰۶۵	لوازم ورزشی، نیمکت، چراغ روشنایی، زمین بازی کودکان، سطل زباله، پارکینگ، آبخوری، دستشویی، نمازخانه، نگهداری
۱۲ پارک فرهنگ	۶۰۰۰	سطل زباله، نیمکت، چراغ روشنایی، زمین بازی کودکان، دستشویی و شیر آبخوری، لوازم ورزشی، کف سازی و چمن کاری، زمین اسکیت، نگهداری معایب: ورودی و خروجی ندارد، بوفه و نمازخانه ندارد، حصار ندارد، فاقد پارکینگ،
۱۳ پارک ملت	۳۰۰۰۰	سطل زباله، نیمکت، پارکینگ، آلاچیق بزرگ معایب: فاقد روشنایی، دکل‌های اتصال برق (۴۰ متری)
۱۴ پارک مهستان	۲۶۶۳	سطل زباله، نیمکت، چراغ روشنایی، تندیس و آب‌نما معیوب، دفتر نگهداری، حفاظ و دیوار دارد، زمین بازی کودکان معایب: فاقد بوفه، فاقد لوازم ورزشی، فاقد چمن کاری
۱۵ پارک امام (ره)	۱۱۶۳۳	لوازم ورزشی، چراغ روشنایی مخصوص، سطل زباله، نیمکت، زمین بازی کودکان، بوفه، دستشویی معیوب، چمن کاری معایب: فاقد حفاظ و دیوار، فاقد پارکینگ، سه طرف خیابان اصلی، کاربری تعمیرگاهی در اطراف پارک، دکل‌های فشارقوی برق (دکل ۴۰ متری)، فاقد درختکاری
جمع کل	۲۷۲۴۶۹	

جدول شماره ۴- آمار توصیفی فرضیه ۱

انحراف معیار از میانگین	انحراف معیار	میانگین	تعداد
۰/۴۶۹۱	۰/۶۶۸۳۶	۱/۹۳۴۱	۳۸۳

جدول شماره ۵- آزمون تی - فرضیه ۱

Test Value =3						
انحراف معیار از میانگین	سطح معناداری	درجه آزادی	آماره تی	95% Confidence Interval of the Difference		
				کمتر	بیشتر	
-۳/۰۶۵۸۹	۰/۰۰۰	۳۸۲	-۶۵/۳۵۷	-۲/۱۵۸۴	-۲/۹۷۳۴	

جدول شماره ۶- آمار توصیفی فرضیه ۲

انحراف معیار از میانگین	انحراف معیار	میانگین	تعداد
۰/۴۷۵۲	۰/۶۷۷۰۷	۲/۲۱۳۵	۳۸۳

جدول شماره ۷- آزمون تی تک نمونه‌ای فرضیه ۲

انحراف معیار از میانگین	سطح معناداری	درجه آزادی	آماره تی	95% Confidence Interval of the Difference	
				کمتر	بیشتر
-۲/۷۸۶۵۴	۰/۰۰۰	۳۸۲	-۵۸/۳۶۸	-۲/۸۸۰۲	-۲/۶۹۲۸

جدول شماره ۸- آمار توصیفی فرضیه ۳

انحراف معیار از میانگین	انحراف معیار	میانگین	تعداد
۰/۰۴۱۲۳	۰/۵۸۷۳۷	۲/۶۸۵۸	۳۸۳

جدول شماره ۹- آزمون تی تک نمونه‌ای- فرضیه ۳

انحراف معیار از میانگین	سطح معناداری	درجه آزادی	آماره تی	95% Confidence Interval of the Difference	
				کمتر	بیشتر
-۲/۳۱۴۱۸	۰/۰۰۰	۳۸۲	-۵۶/۱۳۵	-۲/۳۹۵۵	-۲/۲۳۳۹

طبق جدول ۶ ملاحظه می‌شود که مقدار آماره t برابر است با $۵۸/۳۶۸$ - و درجه آزادی نیز، برابر است با ۳۸۲ . با توجه به مقدار سطح معناداری که کمتر از $۰,۰۵$ می‌باشد فرضیه دوم تحقیق مورد تایید قرار می‌گیرد. بدین ترتیب نتیجه گرفت که میزان رضایتمندی از تأسیسات و امکانات پارک‌های شهر نظرآباد، نتوانسته رضایت شهروندان را جلب کند. بنابراین کمبودهای اساسی در بخش تأسیسات مرتبط به پارک‌های شهری در نظرآباد وجود دارد که باید رفع شود و با رویکرد توسعه پایدار نمی‌تواند همخوانی داشته باشد و باید این ضعف کاسته و از بین برود.

طبق جدول ۸ ملاحظه می‌شود که مقدار آماره t برابر است با $۵۶/۱۳۵$ - و درجه آزادی نیز، برابر است با ۳۸۲ . با توجه به مقدار سطح معناداری که کمتر از $۰,۰۵$ می‌باشد فرضیه سوم تحقیق مورد تایید قرار می‌گیرد. بدین ترتیب می‌توان نتیجه گرفت که میزان رابطه معناداری

تأسیساتی که در پرسش‌نامه به آن‌ها اشاره شده و شهروندان با توجه به آن نظر خود را اعلام نموده‌اند عبارتند از: (کتابخانه، رستوران، کیوسک غذا، زمین ورزشی، زمین بازی کودکان، استخر شنا، نمازخانه، دریاچه و پارکینگ) که به ترتیب از خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد رتبه‌بندی شده است. نتایج این فرضیه به صورت جدول ۶ آمده است.

فرضیه سوم: به نظر میرسد وضعیت خدمات رفاهی (تجهیزات) در پارک‌های شهری نظرآباد از نظر شهروندان نامناسب است.

مؤلفه‌هایی که در بخش تجهیزات پارک‌های شهری از لحاظ تعداد در محدوده‌های پارک‌های شهر نظرآباد که توسط شهروندان به آن‌ها پاسخ داده شد عبارتند از: (سرویس بهداشتی، باربیکیو یا منقل، تابلوهای راهنما، سطل زباله، آلاچیق و سکوی نشست، جایگاه آب آشامیدنی، انتظامات، نیمکت و لوازم ورزشی است).

بین وضعیت خدمات رفاهی و میزان رضایتمندی شهروندان از پارکهای شهری وجود دارد و این خدمات رفاهی نتوانسته است رضایت شهروندان را جلب کند.

۴- نتیجه گیری

با توجه به کارکردهای مهم فضای سبز شهری و نقش مهم آن‌ها در توسعه پایدار شهری، از این بررسی درمی‌یابیم که؛ فضای سبز شهری، نوعی از سطوح کاربری زمینشهری با پوشش گیاهی انسان‌ساخت است که هم واجد بازدهی اجتماعی و هم واجد بازدهی اکولوژیکی است. فضاهای سبز شهری به دلیل نقشی که در حفظ و تعادل محیط زیست شهری و تعدیل هوا و پرورش روحی و جسمی ساکنان شهر ایفا میکنند، ارزشمند است. به‌طور کلی وجود فضاهای سبز و تأثیر آن‌ها در شهرها اجتناب‌ناپذیر است و بدون آن ممکن نیست، شهرها پایدار باقی بمانند. از این‌رو فضای سبز باید از نظر کمی و کیفی متناسب با حجم فیزیکی شهر و نیازهای جامعه باشد. از سوی دیگر یکی از عوامل اصلی رضایتمندی شهروندان از محل سکونت خویش وجود فضاهای سبز و پارک‌های شهری است. در واقع ایجاد فضای سبز مطلوب راه حلی برای بسیاری از مشکلات حاد شهری است که علاوه بر ارتقای کیفیت منظر شهر در مقولات زیبایی‌شناسی و ادراک هویت مؤثر است و می‌تواند از تخریب اقتصادی و فیزیکی، افت کیفیت زندگی، آلودگی، تراکم و کوچ طبقه متوسط از مرکز شهر پیشگیری کند و سرزندگی را به مناطق مرکزی شهر و پیرامون آن بیاورد و مردم را تشویق به حضور داوطلبانه می‌نماید. از سوی دیگر با توجه به مؤلفه‌ها و ارکان توسعه پایدار و ارتباطشان با فضای سبز، می‌توان با گسترش و توجه بیشتر به فضاهای سبز شهری هرچه بیشتر به اهداف توسعه پایدار شهری نزدیک شد. در این پژوهش سعی شد که وضعیت کمی و کیفی فضای سبز شهر به‌ویژه پارک‌های شهر نظرآباد، در جهت رسیدن به توسعه پایدار سنجیده شود. برای این منظور با استفاده از داده‌های موجود شهرداری و سازمان فضای سبز و همچنین برداشتهای میدانی و استفاده از پرسش‌نامه، اقدام به سنجش وضعیت کمیوکیفی وضعیت پارک‌های شهری و میزان رضایتمندی شهروندان از وضعیت ایمنی، تأسیسات و تجهیزات پارک‌های شهر نظرآباد شد. در تحلیل وضعیت کمی پارک‌ها، کمبود سرانه و همچنین

کمبود امکانات و البته نبود معیارهای مناسب در طراحی پارک‌ها با استانداردها موجود مشاهده می‌گردد؛ که همه این عوامل، تأثیرگذار در استفاده از فضاهای سبز شهری است، درواقع همان عوامل ایجاد سرزندگی نیز است؛ که در همه موارد نشان از این موضوع دارد که با کاهش سطح این امکانات، سرزندگی در فضای شهری کاهش یافته و در نتیجه شهروندان میل و رغبت کمتری جهت استفاده از این فضاها دارند. در تحلیل وضعیت کیفی با تدوین سه فرضیه، با استفاده از پرسش‌نامه از میزان رضایت شهروندان از وضعیت پارک‌های شهر نظرآباد تحلیل به عمل آمد که نتایج به‌گونه‌ای بود که میزان رضایت شهروندان از امنیت و همچنین امکانات و تأسیسات پارک‌های شهری و میزان خدمات رفاهی در پارک‌های شهر نظرآباد پایین و نامطلوب است. لذا در طراحی فضاهای سبز شهری باید به عوامل پایداری شهری و ایجاد سرزندگی در این‌گونه فضاها توجه داشت، تا مردم با میل و رغبت بیشتری ترغیب به استفاده از این فضاها شوند. در غیر این صورت، این فضاها به فضاهایی متروکه و غیر قابل استفاده تبدیل خواهند شد که نه تنها باعث از بین رفتن سرمایه‌گذاری‌های انجام‌شده میشود، بلکه خود به ایجاد فضاهای ناکارآمد در شهر نیز کمک خواهد کرد. لذا می‌توان با بهبود اوضاع فضای سبز و پارک‌های شهری در نظرآباد و کاستن کمبودهای موجود، به توسعه پایدار دست‌یافت. پیشنهادهایی نیز در این خصوص به شرح زیر ارائه میشود:

- برای بهبود امکانات تفریحی و تجهیز پارک‌ها می‌توان از احداث شهربازی، باغ پرندگان، آبشار مصنوعی، محل اسکیت، سکوی نمایش، دریاچه مصنوعی و ... استفاده کرد.
- برای جبران کمبودهای فیزیکی و کالبدی در وضعیت موجود می‌توان از برگزاری جشنواره و نمایشگاه‌های هنری و فرهنگی استفاده کرد.
- تغییر نگرش شهروندان و مسئولین نسبت به کاربری فضای سبز و لزوم فرهنگ‌سازی توجه به اهمیت و ضرورت کاربری‌های فضای سبز و پارک‌های شهری
- افزایش سطح سرانه‌های پارک‌های شهری با مکان‌یابی و احداث پارک‌های جدید
- برگزاری برنامه‌ها و همایش‌های ورزشی خانوادگی به‌صورت مستمر

روش تاپسیس (مطالعه موردی شهر مشهد)، جغرافیا و توسعه‌ی ناحیه‌ای، سال هشتم، شماره چهاردهم، صص ۲۷-۱

حسین زاده دلیر، کریم (۱۳۷۵)، فضای سبز شهری - منطقه‌ای، مطالعه موردی مکان‌یابی برای پارک طبیعت در شهر تبریز، نشریه دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه تبریز، صص ۱-۲۹

رخشانی نسب، حمیدرضا و قاسمی، عزت‌الله (۱۳۹۴)، تحلیل میزان رضایت شهروندان از عملکرد شهرداری فرخ‌شهر در ایجاد فضای سبز مطلوب، فصلنامه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری چشم‌انداز زاگرس، دوره هفتم، شماره ۲۶، صص ۴۳-۶۵

رفیعیان، مجتبی و همکاران (۱۳۹۳)، سنجش میزان رضایت‌مندی ساکنان از کیفیت سکونتی مسکن مهر، موردشناسی: مهرشهر زاهدان، نشریه جغرافیا و آمایش شهری-منطقه‌ای، سال چهارم، شماره ۱۲، صص ۱۳۵-۱۵۰

زیاری، کرامت‌الله و همکاران (۱۳۸۸)، مبانی و تکنیک‌های برنامه‌ریزی شهری، انتشارات دانشگاه بین‌المللی چابهار، چاپ اول

ساعدی، حسن (۱۳۹۰)، وضعیت سرانه فضای سبز در کشور؛ چالش‌های پیشروی فضای سبز در جوامع امروزی، ماهنامه کشاورزی، ش ۲۳، صص ۴-۳، تهران.

سرباز، آمنه و باب‌اله حیاتی (۱۳۹۲)، «بررسی عوامل مؤثر بر رضایتمندی مراجعه‌کنندگان از کیفیت خدمات ارائه‌شده در پارک‌های شهر تبریز»، اولین همایش ملی راهکارهای توسعه فضای سبز کلان‌شهر تبریز، اردیبهشت.

سعیدنیا، احمد (۱۳۸۳)، کتاب سبز شهرداری ما، فضای سبز شهری، جلد نهم، انتشارات سازمان شهرداری و دهیاری‌های کشور، تهران

سعیدی، عباس و همکاران (۱۳۸۷)، دانشنامه مدیریت شهری و روستایی، انتشارات سازمان شهرداری ما و دهیاری‌های کشور، چاپ اول، تهران

شهرداری نظرآباد (۱۳۹۴)، سازمان فضای سبز شهرداری طرح تفصیلی شهر نظرآباد (۱۳۹۰)، مهندسیین مشاور طرح و معماری

طرح راهبردی - ساختاری شهر نظرآباد (۱۳۹۱)، اداره کل راه و شهرسازی استان البرز، مهندسیین مشاور طرح

- لزوم توجه به اهمیت کمی و کیفی به فضاهای سبز و پارک‌های شهری در طرح‌های شهری مصوب شهر

- استفاده و بهره‌بردن از پتانسیل‌های اجتماعی و مشارکت مردم محلی در افزایش کیفیت پارک‌های شهری

منابع

ابراهیم‌زاده، عیسی (۱۳۹۳)؛ ارزیابی وضعیت ایمنی در پارک‌های شهری نمونه موردی؛ پارک‌های شهر ایذه، مجله پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، سال پنجم، شماره نوزدهم، زمستان

اسمعیلی، اکبر (۱۳۸۱). تحلیل فضای سبز (پارک‌های شهری) بر اساس برنامه‌ریزی شهری نمونه موردی: مناطق ۱ تا ۸ تبریز، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای، استاد راهنما دکتر علی عسگری، دانشکده هنر دانشگاه تربیت مدرس.

آجیلیان ممتاز، شیوا و همکاران (۱۳۹۲)؛ بررسی اهمیت فضاهای سبز شهری در جهت رسیدن به اهداف توسعه پایدار، معماری و شهرسازی و توسعه پایدار، موسسه آموزش عالی خاوران، مشهد، دی‌ماه.

ارجمندی، رضا و همکاران (۱۳۸۷)، مدیریت بهداشت، ایمنی و محیط‌زیست در پارک‌های شهری، نشریه علمی- پژوهشی علوم و تکنولوژی محیط‌زیست، دوره دهم، شماره یک، بهار

احد، پورا احمد و همکاران (۱۳۸۸)، مدیریت فضای سبز شهری منطقه ۹ شهرداری تهران، مجله پژوهش‌های جغرافیای انسانی، شماره ۶۹، صص ۵۰-۲۹

بازوندی، فرشاد و شهبازی، مهرداد (۱۳۹۳)؛ نقش سرزندگی در ایجاد تصویر ذهنی شهروندان و میزان بهره‌گیری از فضای شهری (مطالعه موردی: پیاده‌راه خیابان سپهسالار تهران)، پژوهش‌های منظر شهر، سال اول، شماره ۱، بهار و تابستان.

بهمن پور، هومن و محرم نژاد، ناصر (۱۳۸۵)؛ توسعه پایدار فضاهای سبز شهری در شهر تهران، همایش ملی مناسب‌سازی محیط شهری، تهران، پژوهشکده مهندسی و علوم پزشکی جانبازان.

خاکپور، برات علی و همکاران (۱۳۸۹)، بررسی عملکرد مدیریت شهری در گسترش فضاهای سبز عمومی (پارک) ها، با استفاده از

و معماری

صالحی فرد، محمد و علی زاده، سید دانا (۱۳۸۷)، تحلیل بر ابعاد اجتماعی و روان‌شناختی فضاهای سبز در شهر با رویکرد مدیریت شهری، نشریه مدیریت شهری، شماره ۲۱، صص ۱۹-۳۳

قرخلو، مهدی و حسینی، هادی (۱۳۸۵)، شاخص‌های توسعه پایدار شهری، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، شماره هشتم،

قربانی، رسول و تیموری، راضیه (۱۳۸۸). تحلیلی بر نقش پارک‌های شهری در ارتقای کیفیت زندگی شهری با استفاده از الگوی Escaping-Seeking نمونه موردی: پارک‌های شهر تبریز، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، شماره ۷۲، صص ۶۲۴۷.

گروسی، علیرضا و همکاران (۱۳۹۴)، تحلیل فضایی توزیع و پراکنش پارک‌های شهری کرج، نشریه مطالعات نواحی شهری کرمان، سال دوم، شماره پیاپی ۴ و ۵، صص ۱-۲۱

لقایی، حسنعلی و همکاران (بی‌تا): «شناخت کمی و کیفی پارک‌ها و فضاهای سبز شهر تهران مطالعه موردی: منطقه ۸ شهرداری تهران»، مجله انسان و محیط‌زیست. محمدی، سمیه (۱۳۹۳): «ارزیابی کمی و کیفی فضاهای سبز شهر قزوین و ارائه راهکارهای برای رسیدن به وضعیت مطلوب (مطالعه موردی: پارک‌های الغدیر و دهخدا)»، دومین کنگره بین‌المللی سازه، معماری و توسعه شهری.

محمدی، جمال و همکاران (۱۳۹۱): اولویت‌سنجی مکانی توسعه فضاهای سبز و پارک‌های شهری با استفاده از روش AHP (نمونه موردی: شهر میاندوآب)، فصلنامه علمی - پژوهشی نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی - سال چهارم، شماره دوم، بهار

محمدی، جمال و احمدیان، مهدی و آزادی قطار، سعید (۱۳۹۱)، تحلیل و ارزیابی توزیع و توسعه پایدار فضاهای سبز درون‌شهری، نمونه موردی: میاندوآب، فصلنامه مدیریت شهری، شماره بیست و نهم، صص ۲۵۹-۲۷۶

محمدی، جمال و محمدی ده چشمه، مصطفی و بافت یگانه، منصور (۱۳۸۶). ارزیابی کیفی نقش فضاهای سبز شهری و بهینه‌سازی استفاده شهروندان از آن در شهرکرد، محیط‌شناسی، سال سی و سوم، شماره ۴۴ مجنونیان، هنریک (۱۳۷۴)، مباحثی پیرامون پارک ما،

فضای سبز و تفرجگاه ما، ناشر سازمان پارک ما و فضای سبز شهر تهران.

Abada, T. Hou, F. & Ram, B. (2007). Racially mixed neighborhoods, perceived neighborhood social cohesion, and adolescent health in Canada. *Social Science & Medicine*, 65(10), 2004-17

Baker. Susan, (2006), *Sustainable Development*, Rout ledge, London- New York;

Bell, S. Montarzino, A. & Travlou, P. (2007). Mapping research priorities for green and public urban space in the UK. *Urban Forestry & Urban Greening*, 6, 103-115.

Chiesura Anna,)2004(, The Role of Urban Parks for The Sustainable city, *Landscape and Urban Plannig Journal Vol 68:pp 129-138*. www.elsevir.com/locate/landrob plan

Dunnet et al(2002), *Improving Urban Parks, Play Areas and Green Spases*

Manlun, Yong (2003). *Suitability Analysis of Urban Green Space System Based on GIS* nternational Institute for Geo-information Science and Earth Observation

Singh, R.Kand et al (2009). An overview of sustainability assessment methodologies, *Ecological Indicators*.

Wright.F.L(2000), *Brodacre city: Anew community plan*, in:city Reader (Legate, R.T. and stout. F.Eds) Rutledge. London and New york,